

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 20 juli 2021

Mål nr

T 4012-20

PARTER

Klagande

Länsförsäkringar Uppsala, 517600-9529

Adress hos ombudet

Ombud: Försäkringsjuristen OL

Motpart

Bogi Värme AB, 556451-8537

Adress hos ombudet

Ombud: Försäkringsjuristen MSW

SAKEN

Fordran

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts dom 2020-06-18 i mål T 7762-19

DOMSLUT

Högsta domstolen ändrar hovrättens dom och fastställer tingsrättens domslut i huvudsaken.

Högsta domstolen ändrar hovrättens dom också i fråga om rättegångskostnader och befriar Länsförsäkringar Uppsala från skyldigheten att ersätta Bogi Värme AB för rättegångskostnader i tingsrätten och hovrätten samt förpliktar Bogi Värme AB att ersätta Länsförsäkringar Uppsala för dess rättegångskostnader

- i tingsrätten med 40 300 kr, varav 37 500 kr avser ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 11 juni 2019, och
- i hovrätten med 6 000 kr, avseende ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 18 juni 2020.

Bogi Värme AB ska ersätta Länsförsäkringar Uppsala för rättegångskostnad i Högsta domstolen med 42 000 kr, avseende ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för denna dom.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Länsförsäkringar Uppsala har yrkat att Högsta domstolen ska bifalla käromålet och förplikta Bogi Värme AB att betala 174 189 kr med ränta samt yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i tingsrätten och hovrätten och befrielse från skyldigheten att ersätta Bogi Värmes rättegångskostnader där.

Bogi Värme har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

DOMSKÄL

Bakgrund

1. En bostadsrättsförening och entreprenören Länna Mark och Exploatering ingick 2011 ett entreprenadavtal avseende nybyggnation på föreningens fastighet. Bogi Värme har som underentreprenör till Länna Mark utfört monteringsarbete avseende avloppsledningar i fastigheten.
2. Under garantitiden upptäcktes en vattenskada på fastigheten. Parterna är överens om att Bogi Värme har orsakat skadan av vårdslöshet, att Länna Mark i förhållande till bostadsrättsföreningen ansvarar för skadan och att Bogi Värme i sin tur ansvarar för den skada som kan ha uppstått för Länna Mark.
3. Länsförsäkringar reglerade skadan som försäkringsgivare till föreningen och framställde ett krav mot Länna Mark. Länna Mark har överlåtit sin fordran mot Bogi Värme till Länsförsäkringar. Länsförsäkringar har angett att talan grundas på Länna Marks rätt till skadestånd av Bogi Värme på grund av fel vid utförandet av underentreprenaden.
4. Bogi Värme har motsatt sig kravet. Bogi Värme har invänt att fordringsöverlåtelsen inte är giltig, eftersom Länna Mark inte betalat sin skuld och därmed inte hade någon fordran som kunde göras gällande hos Bogi Värme. Vidare har Bogi Värme anfört att Länsförsäkringar skulle ha riktat sitt krav enbart mot Länna Mark; kravet mot Bogi Värme avser en ren förmögenhetskada som det bolaget inte är skadeståndsskyldigt för. Bogi Värme har även bestritt betalningsskyldighet med hänvisning till att det finns ett överlåtelseförbud i avtalet mellan Länna Mark och Bogi Värme.
5. Tingsrätten biföll käromålet. Bogi Värme överklagade till hovrätten som ogillade käromålet.

Frågan i målet

6. Frågan i målet är om Länsförsäkringar – som förvärvare av Länna Marks skadeståndsfordran – har rätt att få betalt av Bogi Värme. Detta rymmer delfrågan om Länna Mark har haft rätt att kräva ersättning av Bogi Värme på grund av dess avtalsbrott redan innan Länna Mark har betalat någon ersättning på grund av sitt avtalsbrott. En annan delfråga är om anspråket har kunnat överlåtas utan hinder av förbudet i avtalet mellan Länna Mark och Bogi Värme.

Fordringar med samband inom avtalsförhållanden

7. Avtalsförhållanden kan ha ett samband genom att bristande fullgörelse i det ena avtalsförhållandet leder till (eller ökar risken för) bristande fullgörelse i ett annat avtalsförhållande. Sambandet kan vara sådant att en part i ett avtal (den första parten) får en fordran mot sin avtalspart (den andra parten; så som i detta fall föreningens fordran mot Länna Mark) medan den andra parten i sin tur får en direkt korresponderande fordran mot sin avtalspart i ett annat avtal (den tredje parten; i detta fall Länna Marks fordran mot Bogi Värme). Den tredje parten kan då vara skyldig att ersätta den andra parten på grund av betalningsansvaret mot den första parten i en kedja av avtal.

8. Vad som ställs på sin spets i detta mål är närmast frågan vad som krävs för att den andra parten ska kunna göra gällande en fordran på skadestånd mot den tredje parten redan innan den andra parten själv har ersatt den första parten för en förlust som den första parten har orsakats.

9. Frågan om den andra partens rätt att kräva betalning i sådana situationer har diskuterats i den juridiska litteraturen (se bl.a. Stefan Lindskog, *Betalning*, 2 uppl., 2018, s. 250 f., densamme, *Något om täckningsfordringar*, JFT 1985 s. 229–272 samt Knut Rodhe, *Obligationsrätt*, 1956, s. 514 och 571).

10. Högsta domstolen har i rättsfallet ”NSAB-försäkringen” NJA 2018 s. 301 (p. 23) uttalat att det kan uppkomma frågor om hur konkretiserad skadeståndsskyldigheten måste vara i ett visst led för att kunna föras vidare i ett annat led och att det normalt inte krävs att betalningsskyldigheten är fastställd eller fullgjord.
11. En fordran kan vara en överlåtbar tillgång även om en betalningsskyldighet för en gäldenär inte har konkretiserats på ett sådant sätt att den får anses fastställd, låt vara att tillgången då kan vara svår att värdera.
12. Den tredje partens ställning påverkas inte av en överlåtelse (jfr 27 § skuldebrevslagen).
13. Det kan inte anses föreligga någon princip som innebär att den andra parten måste ha ersatt den första parten för att den andra parten ska ha rätt att få betalt av den tredje parten (jfr Lars Edlund, Är skadevållare skyldig att betala skadestånd p.g.a. avtalsbrott redan innan den skadelidande haft konkreta utgifter för avtalsbrottet? JT 2004/05 s. 700). Mot den bakgrunden kan det inte krävas att den andra partens ersättningsskyldighet är fastställd eller fullgjord, om något annat inte följer av en särskild rättsregel eller avtal (se p. 10). Det måste dock i regel som en förutsättning uppställas ett krav på konkretion i den meningen att det finns ett anspråk riktat mot den andra parten, exempelvis genom att den första parten har framställt ett ersättningskrav.
14. Rättspraxis och den juridiska litteraturen ger dock inte underlag för ett generellt ställningstagande i frågan om vad som krävs för att betalningsansvaret ska kunna göras gällande av den andra parten. Det kan inte bortses från att förhållandena är skiftande inom olika områden, och det kan inte uteslutas att detta bör påverka den rättsliga bedömningen av vilka förutsättningar som gäller för att den andra avtalsparten ska kunna kräva betalning av den tredje parten i vissa situationer. I vart fall när det gäller en

kedja av entreprenadavtal finns det emellertid inte något skäl att avvika från det nyss angivna (p. 13).

Verkan av ett överlåtelseförbud

15. Utgångspunkten är att fordringar är överlåtbara. Borgenären och gäldenären kan dock med verkan mellan sig avtala om ett överlåtelseförbud eller andra inskränkningar av överlåtbarheten. Ett sådant avtal har emellertid i princip inte ansetts binda en förvärvare av fordringen. Det är emellertid inte uteslutet att det kan finnas fall där ett överlåtelseförbud skulle kunna åberopas mot en rättighetsförvärvare, exempelvis om det finns något befogat intresse av att infria ett ansvarsåtagande endast mot den ursprungliga parten. (Se ”De enstegstätade fasaderna II” NJA 2015 s. 1040 p. 10–16.)

Bedömningen i detta fall

16. I målet är ostridigt att Bogi Värme av vårdslöshet har orsakat föreningen en skada som Länna Mark svarar för och att Bogi Värme i sin tur svarar för den skada som uppstått för Länna Mark. Det råder inte heller tvist om skadans storlek.

17. Som tingsrätten och hovrätten har funnit utgör Länsförsäkringars anspråk en kontraktsggrundad skadeståndsfordran som Länna Mark har överlåtit till Länsförsäkringar. Bogi Värmes påstående att Länsförsäkringar enbart kan rikta sitt krav mot Länna Mark och att kravet avser en ren förmögenhetsskada som Bogi Värme inte svarar för kan därmed inte leda till att käromålet ska ogillas.

18. Högsta domstolens bedömning av Länsförsäkringars talan ska alltså göras med utgångspunkt i överlåtelsen av Länna Marks fordran mot Bogi Värme avseende de skador som Bogi Värmes utförande av sitt arbete har orsakat föreningen.

19. Bogi Värme kan framföra samma invändningar mot Länsförsäkringar som mot Länna Mark. De frågor som ska prövas är därmed om Länna Marks fordran kan göras gällande mot Bogi Värme och, om så är fallet, Bogi Värme är skyldig att betala till Länsförsäkringar som förvärvare av fordran.
20. Som framgått krävs det inte att Länna Mark måste ha betalat ersättning till föreningen – eller till den som övertagit fordran – på grund av sitt åtagande innan fordran mot Bogi Värme kan göras gällande (se p. 13 och 14). Frågan regleras inte heller av avtalet dem emellan.
21. Ett anspråk har framställts mot Länna Mark som avser föreningens skada. Bogi Värmes invändning att Länna Mark inte har betalat något på grund av sitt åtagande mot föreningen kan därmed inte leda till att Bogi Värme undgår betalningsansvar (se p. 13 och 14).
22. Inte heller kan Bogi Värme vinna framgång med sin invändning att det överlåtelseförbud som finns i avtalet mellan Länna Mark och Bogi Värme hindrar en överlåtelse av fordran till Länsförsäkringar. Ett överlåtelseförbud i ett avtal gäller som huvudregel inte mot en förvärvare av fordran och det har inte anförts några omständigheter som innebär att Bogi Värme har ett berättigat intresse av att endast få betala till Länna Mark. Överlåtelseförbudet saknar därmed verkan mot Länsförsäkringar (se p. 15).
23. Hovrättens dom ska därmed ändras och tingsrättens domslut i saken fastställas. Vid denna utgång ska Länsförsäkringar befrias från skyldigheten att ersätta Bogi Värme för rättegångskostnader i tingsrätt och hovrätt.

24. Länsförsäkringar har också rätt till ersättning för sina kostnader. Yrkade belopp i tingsrätten och hovrätten är vitsordade av Bogi Värme som skäliga i och för sig. Yrkat belopp avseende kostnaden vid Högsta domstolen är skäligt.

I avgörandet har deltagit justitieråden Gudmund Toijer, Agneta Bäcklund, Eric M. Runesson, Stefan Reimer och Cecilia Renfors (referent)
Föredragande har varit justitiesekreteraren Elisabeth von Salomé